

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องภาวะสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่อยู่รอบโรงงานเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดลำปาง ได้ทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านชมพู หมู่ 7 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง รายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนประชาชนทั่วไป ผู้ป่วยหรือมีประวัติเคยป่วยด้วยโรคหลอดเลือดอุดตันเรื้อรัง คณะกรรมการชุมชน พระสงฆ์ ครอบครัวที่ทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คริวเรือนที่อยู่ใกล้กับโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ผู้สูงอายุ และเจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา

1.2) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณลักษณะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านชมพูมานาน 10 ปีขึ้นไป สามารถให้ข้อมูลได้ ถ้าแสดงความคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ลึกหรือการสนทนากลุ่ม และมีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด ได้แก่ เป็นผู้ป่วยหรือมีประวัติเคยป่วยด้วยโรคหลอดเลือดอุดตันเรื้อรัง คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ครอบครัวที่ทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา คริวเรือนที่อยู่ใกล้กับโรงงานเครื่องปั้นดินเผา และเจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษานี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่

2.1) การสัมภาษณ์ลึก (In-depth interview)

2.1.1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ตัวแทนประชาชนทั่วไป 1 คน ผู้ที่ป่วยหรือมีประวัติเคยป่วยด้วยโรคหลอดเลือดดำอุดตันเรื้อรัง 2 คน คณะกรรมการชุมชน 2 คน พระสงฆ์ 2 รูป ครอบครัวที่ทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1 คน คริวเรือนที่อยู่ใกล้กับโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 2 คน ผู้สูงอายุ 1 คน และเจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 2 คน

2.1.2) แนวคำถามในการสัมภาษณ์ลึก เป็นลักษณะคำถามแบบไม่มีโครงสร้างโดยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้กว้างๆ ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ พฤติกรรมสุขภาพ และภาวะสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ประสิทธิภาพเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน สภาพแวดล้อมในชุมชน และภาวะสุขภาพทั้ง 4 มิติ จากการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน

2.2) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

2.2.1) สมาชิกผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 คน ตัวแทนครอบครัวที่ทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 2 คน คริวเรือนที่อยู่ใกล้กับโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 2 คน และประชาชนทั่วไป 2 คน

2.2.2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เป็นการกำหนดแนวคำถามไว้กว้างๆ ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ประกอบด้วย พฤติกรรมสุขภาพ และภาวะสุขภาพของคนในชุมชน การเข้าถึงบริการสาธารณสุข วิถีชีวิตของคนในชุมชน การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน สภาพแวดล้อมในชุมชน และภาวะสุขภาพทั้ง 4 มิติ จากการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผา

3.1.2 . การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นตัวแทนของคริวเรือนในชุมชนบ้านชมพู หมู่ 7 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 413 คน

2) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นตัวแทนของคริวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษามาไม่น้อยกว่า 1 ปีนับจากวันเก็บข้อมูล สื่อสารและเข้าใจภาษาไทย และยินยอมให้ความร่วมมือในการศึกษา จำนวน 200 คน โดยการหาขนาดตัวอย่างใช้สูตรของ Krejcie and Morgan, 1970 cited in Bernard H.R, 1994, p.79 (อ้างในชวพรพรรณ จันทร์ประสิทธิ์, 2545, หน้า 13) สำหรับวิธีการเลือกตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลากแบบไม่แทนที่

$$\text{ขนาดตัวอย่าง} = \frac{\chi^2 NP (1-P)}{C^2 (N-1) + \chi^2 P (1-P)}$$

χ^2 = chi square for 1 degree of freedom = 3.84

N = population size = 413

P = population parameter of a variable = 0.5

C = confidence interval = 0.05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร ขนาดตัวอย่าง} &= \frac{3.84 \times 413 \times 0.5 \times (1-0.5)}{(0.05)^2 \times (413-1) + 3.84 \times 0.5 \times (1-0.5)} \\ &= 199.24 \end{aligned}$$

3) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์รายบุคคลที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นด้วยตนเอง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพ มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ลักษณะข้อคำถามส่วนนี้ประกอบด้วยคำถามปลายปิด จำนวน 4 ข้อ และคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

ส่วนที่ 2 ภาวะสุขภาพ ประกอบด้วยข้อมูลภาวะสุขภาพทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 12 ข้อ ภาวะสุขภาพด้านด้านจิตใจ ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 13 ข้อ ภาวะสุขภาพด้านสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 12 ข้อ และภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่กำหนดสุขภาพ ประกอบด้วยข้อมูล ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 5 ข้อ ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 11 ข้อ ปัจจัยด้านการบริการสุขภาพประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 3 ข้อ และข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 1 ข้อ และข้อคำถามปลายเปิดจำนวน 2 ข้อ ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด

จำนวน 5 ข้อ และปัจจัยด้านสิ่งแวดลอมในชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิด จำนวน 5 ข้อ และข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ

4) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1) การหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้นำมาตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 2 คน และนักวิชาการสาธารณสุขสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง จำนวน 1 คน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้ข้อความเหมาะสมในด้านภาษาและมีความชัดเจนของเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้

4.2) การหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่หมู่บ้านศรีหวมดเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพื้นที่ศึกษา ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการสัมภาษณ์ข้อมูลมาหาความเชื่อมั่นเฉพาะส่วนที่ 2 ภาวะสุขภาพ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) แบบสัมภาษณ์ภาวะสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่อยู่รอบโรงงานเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดลำปาง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ลึก การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์รายบุคคลตามแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มประชากรที่ศึกษาในชุมชนบ้านชมพู ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคม 2546 โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ผู้ศึกษาทำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงผู้นำชุมชนบ้านชมพู นายอำเภอเมืองลำปาง นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มประชากรที่ศึกษา

2) ประสานงานกับผู้นำชุมชนบ้านชมพู ในการวางแผนดำเนินการศึกษา

3) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านชมพูจากสถานีอนามัย

4) ทำความคุ้นเคยกับกลุ่มแกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป

5) ประสานงานกับเจ้าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผาที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านชมพู เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการศึกษา

6) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลึก จากนั้นจัดทำสารสนเทศกลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

7) สร้างแบบสัมภาษณ์รายบุคคล โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลึก การสนทนากลุ่ม จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยต่างๆ

8) ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์

9) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์รายบุคคลตามแบบสัมภาษณ์

10) ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

11) นำเสนอผลการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยตัวแทนของคณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คนงานที่ทำงานในโรงงาน เจ้าของหรือผู้จัดการโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ประชาชนทั่วไป เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีอนามัยบ้านพ่อน ผู้อำนวยความสะดวกสาธารณสุขเทศบาลเขลางค์นคร ตัวแทนจากศูนย์พัฒนาเครื่องเคลือบดินเผา จังหวัดลำปาง และตัวแทนจากสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดลำปาง

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมโดยวิธีการเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ลึกและการสนทนากลุ่ม ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ประวัติชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ข้อมูลภาวะสุขภาพจำแนกเป็น 4 มิติ ได้แก่ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) และปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรและสังคม ประกอบด้วยอาชีพ การรวมกลุ่มและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ ประกอบด้วย การออกกำลังกาย การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การบริโภคอาหารและการพักผ่อน

ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพ ประกอบด้วยข้อมูลการเข้าถึงบริการสุขภาพและความเท่าเทียมกัน ในการรับบริการสุขภาพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ฝุ่นละออง เสียงดัง กลิ่นเหม็น แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ ขยะ และน้ำเสีย

2) ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมโดยวิธีการเชิงปริมาณ จากการสัมภาษณ์รายบุคคล ตามแบบสัมภาษณ์ข้อมูล ประกอบด้วยส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ข้อมูลส่วนที่ 2 ภาวะสุขภาพ ทั้ง 4 มิติคือ ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด สำหรับข้อมูลในส่วนที่ 3 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของประชาชน ประกอบด้วยข้อมูลปัจจัยด้านประชากรและสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรและสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ภาวะสุขภาพโดยรวม ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ ภาวะสุขภาพด้านสังคม และภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ Spearman Rank Correlation Coefficient, Mann-Whitney U test และ Kruskal-Wallis test รายละเอียดดังนี้

3.1) Spearman Rank Correlation Coefficient ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอายุกับภาวะสุขภาพ

3.2) Mann-Whitney U test ใช้วิเคราะห์สัมพันธ์ของเพศ การรวมกลุ่มพฤติกรรมสุขภาพ ความเท่าเทียมกันในการรับบริการ และสภาพแวดล้อมในชุมชน กับภาวะสุขภาพ

3.3) Kruskal-Wallis test ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และการเข้าถึงบริการสุขภาพ กับภาวะสุขภาพ

สำหรับคะแนนของภาวะสุขภาพที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์รายบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

ภาวะสุขภาพโดยรวม ใช้ค่าคะแนนจากการรวมค่าคะแนนของภาวะสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เข้าด้วยกัน มีคะแนนทั้งหมด 51 คะแนน

ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ใช้ค่าคะแนนของสุขภาพร่างกายในปัจจุบัน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน (ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในข้อ 3 ภาคผนวก ข หน้า 110)

ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ ใช้ค่าคะแนนของความสุขในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน (ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในข้อ 3 ภาคผนวก ข หน้า 112)

ภาวะสุขภาพด้านสังคม ใช้ค่าคะแนนรวมของความรักความผูกพันกันของคนในครอบครัวในปัจจุบัน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน และคะแนนของความรักความผูกพันกันของคนในชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน รวมกันมีคะแนนเต็ม 20 คะแนน (ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในข้อ 11 และข้อ 12 ภาคผนวก ข หน้า 113)

ภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ ใช้คะแนนรวมจากการตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ข้อ 2.4 ภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณหลังการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีคะแนนเต็ม 11 คะแนน (ภาคผนวก ข หน้า 114-115)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved